

Ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošana

Publicēts: 27.08.2020.

2014.gada 30.maijā Latvijā stājās spēkā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) Konvencija par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos. Latvija ratificēja konvenciju, pieņemot likumu „Par Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas Konvenciju par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos”.

Konvencijā iekļautie pienākumi dalībvalstīm ir vērsti uz vairāku mērķu sasniegšanu:

- novērst un apkarot ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskajos biznesa darījumos, paredzot kriminālatbildību par šāda veida kukuļošanu;
- nodrošināt atbildības piemērošanu juridiskajām personām par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu;
- nodrošināt valsts spēju sekmīgi apkarot starptautisko kukuļošanu, kā arī veicināt starptautisko sadarbību šī noziedzīgā nodarījuma izskaušanā.

Konvencijas mērķis ir izveidot patiesi līdzvērtīgus konkurences apstākļus mūsdienu starptautiskajā biznesa vidē. Tāpēc tā nosaka, ka starptautiskajos biznesa darījumos valstij ir jākriminālizē ārvalstu amatpersonu kukuļdošana, paredzot kriminālatbildību par ārvalstu amatpersonas kukuļošanu gan fiziskajām, gan juridiskajām personām, nodrošinot efektīvas sankcijas, lai personas atturētos no nelikumīgas rīcības.

Par ārvalstu amatpersonas kukuļošanu fiziskai personai var piemērot kriminālatbildību un juridiskai personai – piespiedu ietekmēšanas līdzekļus.

Juridiskai personai piespiedu ietekmēšanas līdzekļi ir:

- tiesību ierobežošana - noteiktu tiesību vai atļauju atņemšana, vai tāda aizlieguma noteikšana, kas juridiskajai personai neļauj:
 - izmantot noteiktas tiesības,
 - saņemt valsts atbalstu vai palīdzību,
 - piedalīties valsts vai pašvaldības iepirkuma procedūrā,
 - veikt noteikta veida darbību uz laiku no viena gada līdz desmit gadiem.

2. mantas konfiskācija - īpašumā esošās mantas piespiedu bezatlīdzības atsavināšana valsts īpašumā.

Kukuļošana ir divpusējs darījums, kurā abas puses ir ieinteresētas slēpt kukuļdošanas faktu. OECD konvencija, izvirzot mērķi apkarot ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskajos biznesa darījumos un nosakot dalībvalstīm pienākumu kriminalizēt minēto noziedzīgo nodarījumu, mēģina rast veidu, kādā valsts var atklāt šādus noziegumus. Tāpēc gan konvencija, gan ar to saistītās rekomendācijas paredz virkni pasākumu, kuru ieviešana var atvieglot valsts centienus apkarot ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskajos biznesa darījumos. Vienlaikus, konvencija un ar to saistītās rekomendācijas ir identificējušas trīs

„avotus”, kas ļautu atklāt kukuļdošanas gadījumus:

grāmatvedība,
ārēja revīzija un
iekšējās kontroles pasākumi uzņēmumā.

Konvencijas 8.pants nosaka valstij pienākumu normatīvajos aktos aizliegt:

grāmatvedībā neuzrādītu kontu atvēršanu,
grāmatvedības uzskaitē neregistrētu vai neatbilstoši identificētu darījumu veikšanu,
neesošu izdevumu iegrāmatošanu,
saistību iegrāmatošanu, nepareizi identificējot to objektu,
viltotu dokumentu izmantošanu nolūkā piekukuļot ārvalstu amatpersonas vai slēpt šādas kukuļdošanas faktu.

Kā viens no pievienošanās OECD konvencijai priekšnoteikumiem bija prasība noteikt attiecīgajos tiesību aktos skaidri un nepārprotami, ka kukuļi un citi pretlikumīgie maksājumi nevar būt ar saimniecisko darbību saistīti izdevumi. Lai panāktu Latvijas tiesību aktu atbilstību konvencijas prasībām, tika veikti attiecīgie grozījumi likumā “Par uzņēmumu ienākuma nodokli” (5.panta deviņā daļā; no 2018.gada 1.janvāra Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma 8.panta otrās daļas 9.punkts), skaidri un nepārprotami nosakot, ka pie izdevumiem, kas nav tieši saistīti ar saimniecisko darbību, pieskaita materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumus, kuri izlietoti noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, tostarp doti:

valsts amatpersonai kā kukulis,
valsts vai pašvaldības iestādes darbiniekam, kurš nav valsts amatpersona, vai valsts institūcijas pilnvarotai tādai pašai personai par nelikumīgu darbību izdarīšanu,
privātpersonai komerciālas uzpirkšanas nolūkos.

Iespējamās kukuļdošanas pazīmes:

1. Viltus, mākslīgi palielināti vai dublēti rēķini.

Darbuzzņēmējs var apzināti iesniegt fiktīvus, nepamatotus vai dubultus rēķinus, darbojoties patstāvīgi vai vienojoties ar līgumslēdzēja personālu.

preces vai pakalpojumi, par kuriem izrakstīti rēķini, neatrodas norādītajā vietā vai nav uzskaitīti;
nav saņemts apstiprinājums par preču vai pakalpojumu saņemšanu;
darbuzzņēmēja dokumentācija neatspoguļo, ka darbs tika darīts un/vai uzrādītās izmaksas ir neatbilstošas paveiktam darbam;
rēķinu cenas un summas, kā arī pozīciju apraksts vai termiņi neatbilst līguma priekšmetam un/vai pirkuma pasūtījumam;
vairāki rēķini ar tādu pašu summu, rēķina numuru, datumu u.c.;

ir izveidota apakšlīgumu «kaskāde», un ir sadarbība ar apakšuzņēmējiem;
veikti skaidras naudas maksājumi;
veikti maksājumi ārzonas uzņēmumiem;

ir nesamērīgi reprezentācijas izdevumi

2. Fiktīvi uzņēmumi:

Veikts maksājums fiktīvam pārdevējam, lai varētu piesavināties sev līdzekļus.

Darbuzzņēmēji ir izveidojuši fiktīvus uzņēmumus, lai iesniegtu papildu piedāvājumus slepenās solīšanas shēmās un mākslīgi palielinātu peļņu.

Pazīmes

pakalpojuma sniedzēju nevar atrast norādītajā adresē;

izmanto ārzonas uzņēmumu pakalpojumus.

3. Konsultāciju un profesionālie pakalpojumi.

Pazīmes:

nav oficiāli parakstītas vienošanās vai līgumi, tomēr aprītē lielas summas, kas, pamatojoties uz nedetalizētiem rēķiniem un neizmērāmiem rezultātiem, samaksātas par saņemtajiem pakalpojumiem;

ir oficiālas vienošanās vai līgumi, kas ir saturiski neskaidri attiecībā uz sniedzamajiem pakalpojumiem, bet nav citu attaisnojuma dokumentu (detalizēti rēķini, veiktās izpētes atskaites u.c.).

4. Maksājumi ir nesaistīti ar uzņēmuma pamatdarbību.

Pazīmes:

ir maksājumi nevalstiskajām organizācijām un pētniecības centriem, kuru darbība nav saistīta ar uzņēmuma darbības profilu. Nevalstisko organizāciju patiesā labuma guvēji ir ārvalsts amatpersonas, un labdarības maksājumi veikti par iespēju ienākt ārvalsts tirgū.

Informācija, kas var liecināt par uzņēmuma negodprātību:

uzņēmums reģistrēts adresē, kurā jau masveidā (piemēram, vairāk kā 10) reģistrētas citas juridiskās personas (izņemot gadījumu, kad adresē atrodas biznesa centrs);

uzņēmuma juridiskā adrese neeksistē (*Street View on Google Maps*);

uzņēmums reģistrēts adresē, kura nav piemērota konkrētu funkciju veikšanai (piemēram, dzīvojamā ēka, baraka, grausts);

līgumslēdzēja sniegtajās ziņās ir neatbilstoši dati (nepareizs nodokļu maksātāja numurs, norādītais konta numurs nav konkrētā uzņēmuma konta numurs utt.);

fiziskā persona ir 10 un vairāk uzņēmumu dibinātājs;

fiziskā persona ir 10 un vairāk uzņēmumu vadītājs;

kontakto norādītais telefona numurs reģistrēts vairākiem uzņēmumiem;

bieži mainās uzņēmuma vadība.

Informācija sagatavota, apkopojot Tieslietu ministrijas un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja sniegto informāciju.

<https://www.fm.gov.lv/lv/arvalstu-amatpersonu-kukulosanas-apkarosana>